

DOŽIVLJAJ UVJETA ODRASTANJA KAO MOGUĆA ZAŠTITA U RAZVOJU POREMEĆAJA U PONAŠANJU

VALENTINA KRANŽELIĆ TAVRA*, MARIJA LEBEDINA MANZONI*

Primljeno: travanj 2003.
Prihvaćeno: svibanj 2003.

Izvorni znanstveni rad
UDK: 376.5

Na uzorku od 733 ispitanika u dobi od 11-18 godina ispitivane su razvojne prednosti (eng. developmental assets) upitnikom samoprocjene (sastavljen na Edukacijsko-rehabilitacijskom fakultetu, Odsjeku za poremećaje u ponašanju prema upitniku autora Leffert, Benson, Roehlkepartain, 1997). Model razvojnih prednosti spomenutih autora pretpostavlja 8 ključnih faktora koji pripadaju vanjskom (podrška, osnaživanje, granice i očekivanja, konstruktivno provođenje vremena) i unutarnjem području razvoja ličnosti (predanost učenju, pozitivne vrijednosti, socijalna kompetentnost, pozitivni identitet), a koji podupiru zdrav razvoj djece i mladih. Kako zdrav razvoj djece i mladih ovisi o ravnoteži koju postižu zaštitni i rizični čimbenici, potrebna je usmjerenost prema pronalaženju načina na koji će se prepoznati i jačati zaštitni čimbenici te neutralizirati oni čimbenici koji potiču razvoj poremećaja u ponašanju. Faktorskom analizom upitnika razvojnih prednosti izdvojeno je 9 faktora. Izdvojeni faktori ukazuju na prisutnost obitelji kao značajnog mjesta stvaranja zaštitnih čimbenika u razvoju djece i mladih. Škola, susjedstvo i lokalna zajednica također predstavljaju sustave podrške za ispitanike, a prednost je i konstruktivno korištenje vremena. Pozitivan identitet, osobne kompetentnosti i odgovorno ponašanje također su percipirane prednosti dok su najlošiji rezultati vidljivi u području slobodnog vremena, odnosa povjerenja te prosocijalnog ponašanja. Analiza razlika između tri skupine ispitanika obzirom na dob (učenici 5-ih i 8-ih razreda osnovnih škola, te učenici 4-ih razreda srednjih škola) robusnom diskriminativnom analizom dala je dvije statistički značajne diskriminativne funkcije. Rezultati govore da najviše podrške i osnaživanja u okolini doživljavaju učenici 5-ih razreda. Najmanju podršku u lokalnoj zajednici, nisku razinu odgovornog ponašanja i osobnih kompetentnosti za sebe percipiraju učenici 4-ih razreda srednjih škola. Rezultati prikazani ovim radom predstavljaju prilog ispitivanju optimalnih uvjeta odrastanja te ukazuju na smanjivanje percipiranih prednosti s porastom dobi. To govori o potrebi ispitivanja vanjskih i unutarnjih prednosti djece i mladih kako bi se pravodobnim intervencijama podržavali i jačali zaštitni čimbenici na putu odrastanja te rizični držali pod kontrolom.

Ključne riječi: djeca i mladi, razvojne prednosti, prevencija poremećaja u ponašanju

Uvod

Iz pretpostavke da je u interesu civilnog društva dobrobit svakog njegovog pojedinca nedvojbeno slijedi da je svako ulaganje napora u otkrivanje i istraživanje načina postizanja te dobrobiti, vrijedno. U tom smjeru okrenuta su i istraživanja koja se bave djecom i mladima, njihovim ponašanjima, mogućom pojavom poremećaja u ponašanju i posebno prevencijom poremećaja u ponašanju. Iz takvih istraživanja proizišlo je niz koncepata koji nastoje objasniti poremećaje u ponašanju, čimbenike koji ih pospješuju ili neutraliziraju te modele i metode prevencije poremećaja u ponašanju.

Današnji mladi odrastaju u uvjetima koji se iz dana u dan mijenjaju i postaju složeniji upravo zbog porasta obima raznih utjecaja koji ih očekuju iz okoline, ali i porasta složenosti takvih utjecaja. S porastom zasićenosti jedne zajednice raznim utjecajima pretpostavlja se i vjerojatnost porasta rizičnih situacija u kojima se mladi danas mogu naći u svakodnevnom životu. Mediji postaju sve moćniji, teško ih je kontrolirati i usmjeravati njihov utjecaj, načini zabave i korištenja slobodnog vremena postaju sve ekstremniji što predstavlja svojevrstu konfuziju u procesu odlučivanja o vlastitim izborima, primarna zajednica - obitelj bori se sa tradicionalizmom i suvremenim tijekovima, škole sve više trebaju odgojnu funkci-

* Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu